

ONEÇIKANLAR



Bozkırların Bilgeligi

Fotoğrafçı, sanat direktörü, yönetmen, oyuncu, senarist ve Nuri Bilge Ceylan'ın eşi. Ebru Ceylan, bu ay 51. Altın Portakal Film Festivali'nin jüri üyelerinden biri olarak da karşımızda. IŞIK CANSU CANAYAK

Kısa cümleler kuruyor, lafı uzatmayı sevmiyor. Yer aldığı, yönettiği ya da senaryosunu yazdığı; bir biçimde parçası olduğu filmlerde olduğu gibi sözlerin ve hallerin, hatta hayatın abartılmamasından yana duran biri olduğu izlenimini veriyor. Sade, mesafeli ve zengin dünyaları olan bir sanatçı Ebru Ceylan. Türkiye'ye büyük kıvançlar kazandıran yönetmen Nuri Bilge Ceylan'ın sevgili eşi, çoğu zaman iş ortağı, fikir paylaşımcısı ve en yakınındaki kişi. Ceylan çifti, sinemanın en prestijli film festivali Cannes'dan büyük Altın Palmiye ödülü ile dönen *Kış Uykusu*'nun (2014) senaryosunu uzun, yoğun, dolu dolu bir süreçte yazdılar, filmin bu muazzam başarısında her ikisinin de payı var. Kendi cümlesiyle, eşyle birlikte tatillerde bile bir sonraki filmleri için 'hayattan malzemeler topluyorlar.' Görsel sanatların çoğuna eli değmiş, hayatını başka hayatlar kurgulayarak, onları görüntüleyerek, var olanı bir çerçeveye oturtarak geçiren Ebru Ceylan, kendini tek bir meslek üzerinden tanımlaması gerekseydi, "Fotoğrafçı derdim sanırım çünkü en çok ve en uzun süredir yaptığım, en sevdiğim ve hep yapmak istediğime inandığım iş bu," yanıtını veriyor. Ama o aynı zamanda bir senarist, (Senaryosunu ortaklaşa yazdığı filmler arasında *Bir Zamanlar Anadolu'da*, *Kış Uykusu*, *Üç Maymun* var), kısa film yönetmeni (*Kıyıda*, *Mamak Hikayesi* ve *Çukurda*), sanat yönetmeni (*Uzak*, *İklimler* ve *Üç Maymun*) ve oyuncu (*Uzak* ve *İklimler*). 10-18 Ekim tarihleri arasında yapılacak 51. Altın Portakal Film Festivali jüri üyelerinden biri olmasının taze haberini bahane ettik bu sohbet için. Bu sıralar "Her şey yolunda, beklenmeyen bir şey yok. Projeler, çocuklar, planlar ve hayaller" olarak ifade ettiği hayatının içinde bir yerde durduk, konuştuk.

Harper's Bazaar: Altın Portakal'da jüri üyesi olmak size nasıl bir sorumluluk yükledi? Nasıl bir deneyim oluyor bu?

Ebru Ceylan: Kendi ülkende jüri olmak pek de kolay bir iş değil. Çünkü yarışmacılardan bir kısmını mutlaka tanıyor oluyorsun. Beklentiler ve hayal kırıklıkları oluyor. Hatta bazen dargınlıklar bile. Ne kadar objektif olursan ol illa spekülasyonlar çıkıyor. Ama ben jüriliği yine de seviyorum çünkü sinema adına hoş bir rekabet ve zevkli tartışmalar yaşanıyor. Filmler izleniyor ve herkes kendine en yakın filmi savunuyor. Sonuçlar her zaman mutlak adaleti yansıtmıyor. Jüri değiştiğinde, sonuçların da değiştiği bir oyun bu.

HB: Jüri üyelikten sonra sıra neye gelecek?

EC: Bu kış kendime, bir sergi hazırlayıp bahara kadar bitirme hedefi koydum. Bir de kendime düzenli olarak spor yapma görevi verdim. Umarım ikisini de başarıyla tamamlayacağım.

HB: *Kış Uykusu*'nun düşünce ve duygu yorgunluğunu siz ve eşiniz Nuri Bilge Ceylan nasıl attınız?

EC: Uzun bir tatil yaptık. Ama çalışmadığımızda sıkılan insanlar olduğumuz için yine de tamamen boş duramadık. Kitaplar okuyup, gözlemler yapıp ileriki projeler için hayattan malzeme toplamaya devam ettik diye özetleyebilirim.

HB: Aslında üzerinde çalıştığınız alanların hepsi birbiriyle ilintili. Suyu atılan taşın yarattığı daireler gibi, biri diğerini getirmiş. Ben tüm hikayenin nerede, neyle başladığını merak ediyorum en çok.

EC: Önce annem bana ilkokulda *Fadîş* romanını okudu. Yine ilkokul çağlarımda, sıcak ve sıkıcı bir Pazar günü televizyonda *İrlandalı Kız* filmi izledim. Hani o meşhur Pazar sineması kuşağında. Ortaokulda ise ailem beni iyice içine dalmış olduğum siyasi çevreden uzaklaştırmak için fotoğrafçı ve belgeselci dayıma teslim etti. Afsad'a yazıldım. Böylece fotoğrafçılığın anlamlı dünyasına daldım. Lise çağlarımda sinemayla tanıştım. Halka, dediğiniz gibi git gide genişliyor ve hepsi birbirini kapsıyordu. Üniversite için sinema televizyon sınavlarına girdim ve kazandım. Ve bir sonbahar akşamı, Ankara Gari'ndan yataklı trene binip, sevdiğim her şeyi, ailemi, Ankara'yı, çocukluğumu ve daha bir sürü hüüzlü hikayeyi geride bırakıp İstanbul'a geldim. Çok uzun, yalnız ve karanlık bir yolculuktu. Pencereyi açıp dışarı baktığımda o tuhaf bozkır kokusu ve uzakta, yapayalnız, unutulmuş bozkır köylerinde yanan fersiz, sarı ışıklardan başka hiçbir şey görmedim. İşte hikaye böyle başladı. Ya da belki de bitti.

HB: Eşiniz Nuri Bilge ile ilk tanışmanız da bir film karesi gibi miydi? İnsan sizi hep çok anlamlı kareler içinde düşlüyor; sanki iklimi, dekoru, diyalogları ve senaryosuyla bir film karesinin içinde tanışmış olmalısınız.

EC: Benim için öyleydi evet, bir film karesi gibiydi. Çünkü Ankara'da çalışan bir fotoğrafçı olarak çok hayran olduğum bir sanatçıydı Bilge. O zaman henüz sinemaya başlamamıştı. Fotoğrafla ilgileniyordu. Sonra bir kısa film yaptı ve Ankara Film Festivali'ne geldi. Yıl 1994. Hemen koşarak gittim tabii. O gün onu ve kısa filmi Koza'yı sahnede gördüm. Sonra bundan tam iki sene sonra İstanbul'a sinema okumaya geldiğimde fotoğrafçı arkadaşlarla bir kafede vakit geçirirken bu defa Bilge ile aynı masada, karşılıklı oturuyorduk. Yıl 1996.

HB: İlgi alanları ve meslekleri örtüşen iki kişinin evliliği, durumu eğlenceden uzak bir yere mi taşıyor, yani kişiler sürekli iş ve sanat üzerine konuşur bir hale mi geliyor? Yoksa herhangi sıradan bir aile gibi mi geçiyor günler? ▶

ÖNEÇIKANLAR

EC: Bir kere her şeyden önce aile olmanın sıradanlaştıran bir etkisi zaten var. Hele de çocuk faktörü için içine iyice tatil köyü kıvamına gelebiliyorsunuz. Olay örgüsü sizi bir şekilde bir yerlere doğru sürüklüyor. Adı konulmuş bir bütünün parçası olmanın aslında bazen olması gereken şey olduğu gerçeğine çok yaklaşıyorsunuz. Yani sıradan, normal bir çekirdek aile... Mükemmel koşullar yaratıldığında mükemmel işler üretilecek diye bir şey yok. Bazen eksikliğin kendisi de mükemmel bir motivasyon kaynağı olabilir. Evet, sıradan bir hayatımız var ama bu anlamlı olmadığı anlamına da gelmiyor. Veli toplantılarına katılıp, bayramlarda aile ziyaretlerine de gidiyoruz ama aynı zamanda filmler izleyip, sergiler gezip, seyahatler edip gece yarlarına kadar sanat sohbetleri de yapıyoruz. Hayatımın, içinde olmaktan mutlu olduğum bir dengesi olduğunu düşünüyorum. Önemli olan da bu sanırım.

HB: Senaryo ama özellikle de diyalog yazmak çok meşakkatli bir iş olmalı. Takıldığınız yerleri nasıl aşılıyorsunuz? 'Bitti, buraya kadarmış' dediğiniz olmuyor mu? Özellikle *Kış Uykusu*'nun 290 sayfalık senaryosunun derinliğini kastediyorum bu soruyla.

EC: Her işin bir bilgisi var. Araba kullanmanın, roman yazmanın hatta toz almanın bile. Bilmeden önce her şey insana zor geliyor. Öğrenmeye başladıkça, eğer yeterince istekliysen işler kolaylaşıyor. Tamamen kolay olmasa bile o konuyla ilgili problemlere, çözümler üretebilmeye başlıyorsunuz. Hayat gibi. Hayat da çok zor ama hayatta kalmayı başarabiliyoruz genellikle. Deneyi yanıla, düşe kalka. Her defasında aynı hataları yapmamaya çalışarak. Senaryo yazmak da aynen böyle işey.

HB: Siz ve eşinizin ortak projelerde nasıl bir birlikte çalışma tarzınız olduğunu da sormak isterim. Örneğin bir masada yan yana mı çalışıyorsunuz, herkes kendi odasına mı çekiliyor? Siz alıp başınızı, diyelim Bozcaada'ya mı gidiyorsunuz yoksa mekan hep aynı mı kalıyor?

EC: Aylarca aynı saatte bir odaya kapanıp çalışmaya başlıyor ve yemek, çocuklarla ilgilenmek gibi zorunluluk molalarından sonra, gece yine uykusuzluktan sızana kadar tartışmaya ve yazmaya devam ediyoruz. Zaman içinde işimizi kolaylaştıracak belirli çalışma yöntemleri oluşturduk ve o doğrultuda, Bilge bilgisayarın başında ben karşısındaki koltuğa, bazen ise tam tersi, çalışıyoruz. Diyalog aşamasında herkes kendi odasına çekilip o sahnenin diyaloglarını kendine göre yazıyor. Ama son kararı Bilge veriyor ve hangisini beğenirse onu kullanıyor. Çok iç içe geçen ve zihnen yorucu bir süreç olduğu için sinirlerin gerildiği anlar oluyor elbette ama bu her iş için geçerli bir durum.

HB: İnternette bir yerde sizi, "Dingin, eşine hep destek olan o kadınlardan" gibi bir cümleyle ifade ettiklerini gördüm. Hep sakın, her koşulda eşinin yanında olan o kadınlardan mısınız?

EC: Sanırım sakın sayılabilecek bir insanım. Kolay sinirlenmem ve gereksiz egolarla kendimi ve çevremdekileri yıpratmam. Ama hiç kimsenin 'her koşulda' yanında olmam. Çocuğum bile olsa. Gerçekçi bir insanım ne kendimi kandırırım, ne de yakınlarımla kendimi kandırmasına izin veririm.

HB: "İnsan ruhunun karanlık ve açığa kolay kolay çıkamayan yanları benim sinemada olduğu kadar gerçek hayatta da her zaman ilgimi çeker" demişsiniz. Karanlık yanlar aydınlık olanlardan daha mı eğlenceli aslında?

EC: Eğlenmek hiçbir koşulda temel kıstasım olmadı. İnsan ruhunun, varlığın ve hayatın henüz sahip olunamamış o mucizevi bilgisi, ilgi alanıma giren en temel mesele.

HB: Çok sade ve sakın bir duruşunuz var. Hani neredeyse hüznünlü diyeceğim. Bu doğru bir yorum mu olur?

EC: Çok hüznünlü ve melankolik bir karakter olduğum söylenemez. Mizahı ve gülmeyi çok severim. Ama karamsarlık ve iyimserlik arasında

"İnsanları ve ilişkilerini izlemeyi çok seviyorum."

- EBRU CEYLAN

çok yakın bir anlam ilişkisi olduğuna eminim. Hayatın karamsar gerçekliğiyle tam anlamıyla yüzleşen insan, bununla başedecek panzehirleri de geliştirebiliyor. İyimserlik bazen buradan da doğabiliyor. Tıpkı trajedi ve komedi arasındaki yakın ilişki gibi.

HB: Size görsel olarak en çok neler hitap ediyor?. Nasıl kareler, kişiler, durumlar ilginizi çeker? Ve hangi manzaraları izlemeye doyamazsınız?

EC: İnsanları ve ilişkilerini izlemeyi çok seviyorum. Ve elbette ki tabiatı. Geniş, umarsız, uçsuz bucaksız düzlükler, bozkırlar. Bir de geceleri, uzaklarda, yıldızlar gibi parlayan gecekondu ışıkları. İçime acılı, korkulu bir heyecan veriyor.

HB: Şayet bir yönetmenle değil de bir doktorla, mühendisle, iş adamıyla evli olsaydınız sizce yine mutlu olabilir miydiniz? Sanatçı olmayan, hayata aynı filtreden bakmayan biriyle yapabilir miydiniz?

EC: Bu işin bir formülü yok bence. İnsanlar arasındaki denge nelere bağlı ben de çözebilmiş değilim. Ama anlaşmak, meslektaşlıktan çok daha karmaşık sebeplerle açıklanabilecek bir durum sanırım. Nedir diye sorarsanız, ben de bilemiyorum. Mayaların tutması gibi bir şey.

HB: "Alt benlik, üst benlik, kadınlık, erkeklik gibi cinsiyetle ilgili her türlü angajman benim kendimi uzak tutmaya çalıştığım ve zaten içimde de herhangi bir şekilde hissetmediğim kavramlar. Senaryo yazarken salt bakabilmeye çalışıyorum" diye bir cümleliz var. Bunun üzerine çok düşündüm. 'Salt bir zihne' ulaşmak için insan bakış açısını tüm etmenlerden nasıl defnede eder ki?

EC: Kendimle ilgili sahip olduğum en kesin bilgi, hakikati çok genç yaşlarımdan beri merak eden biri oluşum. Varoluş diye birşey var. Bu nedir? Varlıklar nasıl olur, varlık nedir, insan nedir, her şey nasıl var? Ya da var mı? Eğer yoksa, o halde olan ve görünen ne? Bunlar aslında ilk çağlardan beri insanlığın, felsefenin ve sanatın en temel soruları ve konuları. Böyle büyük bir bilinmezlik karşısında insanın ilgisini çeken daha güçlü ne olabilir ki? Fakat bence insan bu tür soruların bilgisine ancak Tanrı gibi bir üst yerden bakabildiğinde yaklaşabilir. Tıpkı Tanrı gibi kimseden olmayan, hiçbir yere, hiçbir şeye ait olmayan, salt, soyutlanmış bir zihinle. Yani varoluşu anlayabilmek ya da hissedebilmek için kimliklerden, egolardan ve her türlü angajmandan feragat etmek gerekir. Derviş gibi yaşamaktan değil; zihnini açık tutmaya çalışmaktan bahsediyorum. Benim bir sanatçı olarak en temel konum budur. Bu açıklığa ulaşmak mümkün mü bilemem ama yaşamak ve üretmek için anlamlı bir yol olduğuna düşünüyorum.

HB: Son olarak *Kış Uykusu*'nun kalbinizdeki, hayatınızdaki yeri, anlamı, duygusunu dinlemek isterim. Siz bu filmin yazımından, çekiminden ve başarısından neler öğrendiniz, nasıl değiştiniz, dönüştünüz?

EC: *Kış Uykusu* her şeyden önce o çok sevdiğim insani ilişkiler ve zaafılar üzerine kurulu bir film. En sevdiğim coğrafya olan Orta Anadolu'da geçiyor. Ayrıca çok sevdiğim hayat arkadaşım, dostum Bilge ile beraber yazdığımız bir film. Üstüne üstlük bir de Altın Palmiye'si var. Filmi sevmem için bu kadar sebep yeter sanırım. Değişime gelince; bir filmlik bir sinema ve hayat deneyimi daha kazanmış olduk. ■